

Ekonomsko-financijska analiza sektora voćarstvo i maslinarstvo u Hrvatskoj

Očić, Vesna; Jež Rogelj, Mateja; Mikuš, Ornella; Batelja Lodeta, Kristina; Šakić Bobić, Branka

Source / Izvornik: **Agroeconomia Croatica, 2022, 12, 90 - 97**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:204:626819>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

Ekonomsko-financijska analiza sektora voćarstvo i maslinarstvo u Hrvatskoj

Vesna Očić, Mateja Jež Rogelj, Ornella Mikuš, Kristina Batelja Lodeta, Branka Šakić Bobić

Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Svetošimunska 25, Zagreb, Hrvatska (omikus@agr.hr)

SAŽETAK

Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka (FADN) omogućava poslovnu analizu i usporedbu poljoprivrednih gospodarstava. Cilj je ovoga rada dati pregled stanja voćarstva i maslinarstva u Republici Hrvatskoj od 2014. do 2018. godine primjenom podataka FADN sustava koji obuhvaća komercijalna gospodarstva minimalne ekonomske veličine 4.000 EUR. Broj gospodarstava u promatranom periodu raste. Površina hrvatskih gospodarstava je 44 % površine europskih istoga tipa. Koriste 1,31 do 1,60 jedinica rada što je u skladu s prosjekom EU-27. Hrvatska gospodarstva prosječno su pet puta manje produktivna od gospodarstava EU-a. Udio izravnih plaćanja u neto dodanoj vrijednosti je između 19 % i 43 %, što pokazuje veliku ovisnost prihoda gospodarstava o potporama. Za povećanje konkurentnosti potrebno je raditi na povećanju produktivnosti.

Ključne riječi: ekonomsko-financijska analiza, FADN, maslinarstvo, voćarstvo

UVOD

Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka (Farm Accountancy Data Network – FADN) je europski sustav prikupljanja podataka s ciljem godišnjeg određivanja prihoda poljoprivrednih gospodarstava te poslovne analize poljoprivrednog gospodarstva. Podaci sustava su značajni i za razvoj i za praćenje učinka Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) (Uredba Vijeća (EZ) br. 1217/2009). Sustav obuhvaća samo komercijalna gospodarstva koja prelaze minimalni prag, a sudjelovanje u sustavu je dobrovoljno. U Europskoj uniji 2018. godine najveću zabilježenu neto dodanu vrijednost/AWU (godišnjoj jedinici rada) imaju Nizozemska, Danska i Luksemburg

(59.400; 58.900 i 43.900 EUR/AWU). S druge strane, najniže zabilježene vrijednosti su kod Hrvatske, Poljske i Slovenije (7.600; 7.300 i 6.200 EUR/AWU). Razlog tome je što je poljoprivreda orijentirana na manje intenzivne oblike poljoprivredne proizvodnje, odnosno mješovitu proizvodnju i ispašu stoke. Prosječna neto dodana vrijednost/AWU u Europskoj uniji iznosi 22.500 EUR, a najnižu imaju tipovi: vinogradarstvo i vinarstvo, voćarstvo i maslinarstvo (osim vinarstva), govedarstvo, stočarstvo i ovčarstvo (osim mliječnog govedarstva) i mješovita gospodarstva (EC, 2021). Od ukupno korištene poljoprivredne površine 2019. godine (1.504.455 ha) 2,3 % čine voćnjaci, a 1,2 % maslinici (DZS, 2022). Ukupna površina voćnjaka 2020. godine bila je

33.172 ha površine s proizvodnjom od 142.794 tone, odnosno prosječnim prinosom od 4,3 t/ha. Najniže vrijednosti prihoda i troškova na razini EU-27 zabilježene su kod tipa voćarstvo i maslinarstvo. Ipak, ostvareni prihodi u tipu voćarstvo i maslinarstvo su relativno stabilni, dok su kod tipova svinjogojstvo i peradarstvo te ratarstvo dosta nestabilni (European Parliament, 2015). Očić i sur. (2017) su istraživali četiri tipa gospodarstava koja pripadaju sektoru višegodišnjih nasada te su utvrdili da maslinarski tip gospodarstava posjeduje najveću poljoprivrednu površinu uz istovremeno najnižu prosječnu vrijednost biljne proizvodnje, ali i najniže varijabilne troškove proizvodnje. Prosječno, tip voćarstvo i maslinarstvo raspolaže s 5,67 ha korištene poljoprivredne površine te ostvaruje ekonomičnost od 1,99. Ovaj tip gospodarstava ima najmanje zabilježene ukupne troškove proizvodnje (Rosić i sur., 2016). Istraživanje Očić i sur. (2018) pokazuje da u tipu voćarstvo i maslinarstvo potpore čine 21 % prihoda, te je ekonomičnost gospodarstva bez uključenih potpora 1,1. Prihodi koji se ostvaruju u poljoprivrednoj proizvodnji su jako promjenljivi i do 20 % poljoprivrednika svake godine bilježi pad prihoda iznad 30 %. Neki sektori, kao npr. voćarstvo i maslinarstvo, bilježe i veće varijacije od toga (EC, 2017). Cilj ovoga rada je dati pregled stanja voćarstva i maslinarstva u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2018. godine, na temelju FADN podataka.

MATERIJAL I METODE

Uzorak je obuhvatio podatke sa 115 do 138 gospodarstava, ovisno o godini, koji predstavljaju populaciju od 13.378 do 14.585 gospodarstava. Korišteni su podaci iz Standardnih rezultata od 2014. do 2018.

godine, koji predstavljaju ponderirane prosjeke poljoprivrednih gospodarstava u FADN uzorku. Budući da su podaci prikupljeni na reprezentativnom uzorku poljoprivrednih gospodarstava, dobiveni podaci se mogu smatrati relevantnima za primjenu na cjelokupnoj populaciji komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava u tipu voćarstvo i maslinarstvo. U radu je deskriptivnom metodom napravljena usporedba proizvodnih i ekonomskih pokazatelja voćarsko-maslinarskog tipa gospodarstava kroz period od posljednjih dostupnih pet godina (od 2014. do 2018).

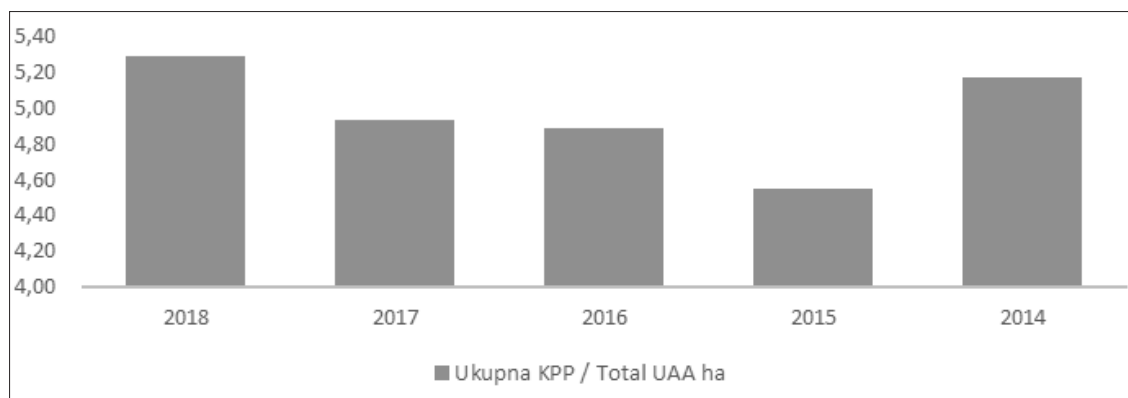
REZULTATI I RASPRAVA

Najmanje gospodarstava u uzorku bilo je 2014. godine, nakon čega broj konstantno raste do 2018. godine kada ih je u uzorku bilo 138, što predstavlja populaciju od 14.585 komercijalnih gospodarstava u tipu voćarstvo i maslinarstvo. Kako komercijalno gospodarstvo predstavlja ono čija je ekonomska veličina veća od 4.000 EUR (Juračak i Očić, 2021), odnosno ono koje je dovoljno veliko da osigura glavnu aktivnost poljoprivrednika i razinu prihoda dostatnu za održavanje vlastite egzistencije i egzistencije obitelji, može se vidjeti pozitivan trend u pet promatranih godina.

Ukupna korištena poljoprivredna površina (KPP predstavlja ukupnu površinu u vlasništvu i zakupu nositelja i/ili članova gospodarstva, bez šuma i ostalog nepoljoprivrednog zemljišta, uključujući putove, gospodarska dvorišta i slično) kretala se od 4,55 ha 2015. godine do 5,30 ha 2018. godine (grafikon 1). Prosječna veličina gospodarstva u EU-u je 37 ha (2018. godine), a najmanje zabilježene površine imaju neke Mediteranske zemlje kao što su Malta, Grčka, Cipar i Italija, te Slovenija, Hrvatska,

Rumunjska, Poljska, Portugal i Austrija. Gledajući po tipu najmanju KPP imaju gospodarstva u tipu povrćarstvo i cvjećarstvo (6 ha) te voćarstvo i maslinarstvo (12 ha),

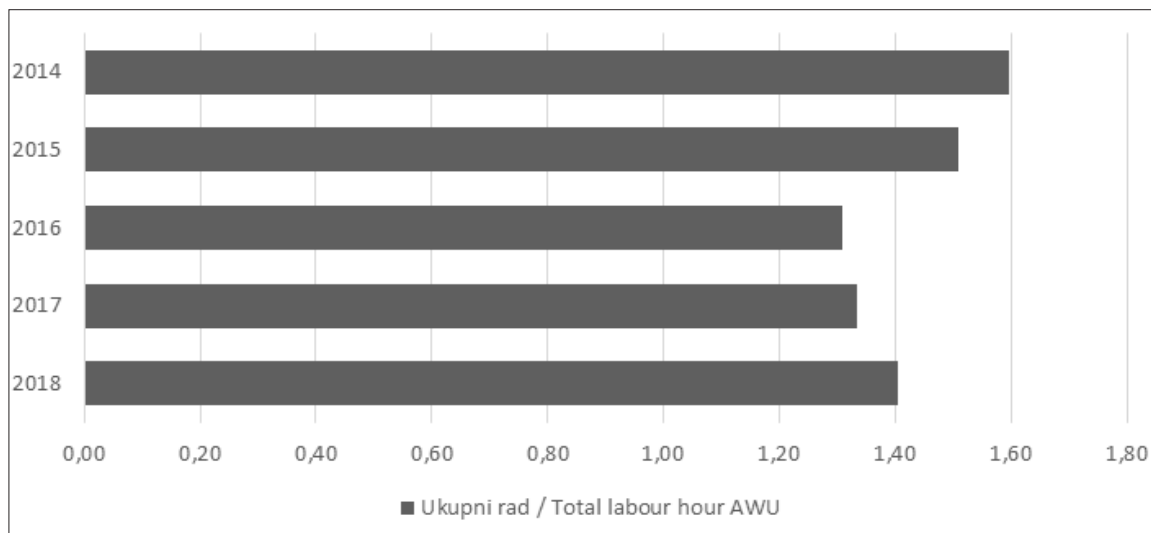
što znači da je Hrvatska na 44 % prosječne europske površine tipa voćarstvo i maslinarstvo (EC, 2021).

Grafikon 1. Ukupna korištena poljoprivredna površina tipa voćarstvo i maslinarstvo, ha
Izvor: Standardni rezultati 2014. – 2018.

Prema podacima FADN sustava, više od pola korištenog poljoprivrednog zemljišta je u najmu. Udio se kreće od najmanjih 48 % 2017. godine do visokih 66 % 2018. godine. To je u skladu sa stanjem zabilježenim u EU-27, gdje je prosječno više od polovice korištenog poljoprivrednog zemljišta u najmu (prosječno 56 %) (EC, 2021).

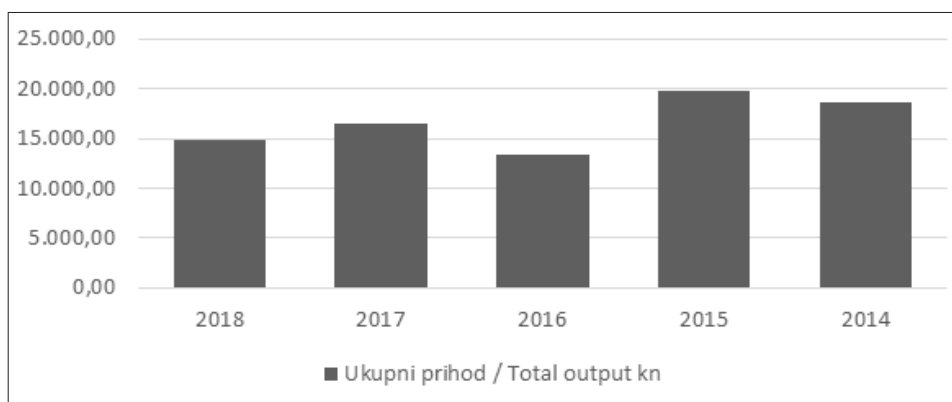
Gospodarstva tipa voćarstvo i maslinarstvo koristila su 1,31 (2016. godine) do 1,60 jedinica rada (AWU) 2014. godine (grafikon 2). U Republici Hrvatskoj 1 AWU je definiran kao 1.800 radnih sati godišnje. To je u skladu s istraživanjem Rosić i sur. (2016), koje je pokazalo da tip voćarstvo i maslinarstvo ima najmanju potrebu za radom (prosječno 1,58 AWU). Prosječno 2018. godine u EU-27 se koristilo 1,6 jedinica rada po gospodarstvu, dok tip voćarstvo i maslinarstvo koristi nešto manje (1,4) (EC, 2021).

Grafikon 2. Godišnje jedinice rada (AWU) tipa voćarstvo i maslinarstvo
Izvor: Standardni rezultati 2014. – 2018.

Ukupni prihod promatranog tipa gospodarstva kretao se od 13.418,02 EUR 2016. godine do 19.847,56 EUR 2015. godine (grafikon 3). Ukupni prihod predstavlja ukupnu prosječnu vrijednost biljne i stočarske proizvodnje, uključujući i proizvode potrošene na gospodarstvu za ishranu stoke u promatranom razdoblju. Prosječni

ukupni prihod gospodarstava u EU-27 2018. godine iznosio je 83.300 EUR. Gledajući po tipu, najveće prihode bilježe svinjogojska i peradarska gospodarstva, dok najniže bilježe tipovi vinogradarstvo (bez vinarstva) i voćarstvo i maslinarstvo, prosječno 40.400 EUR (EC, 2021).

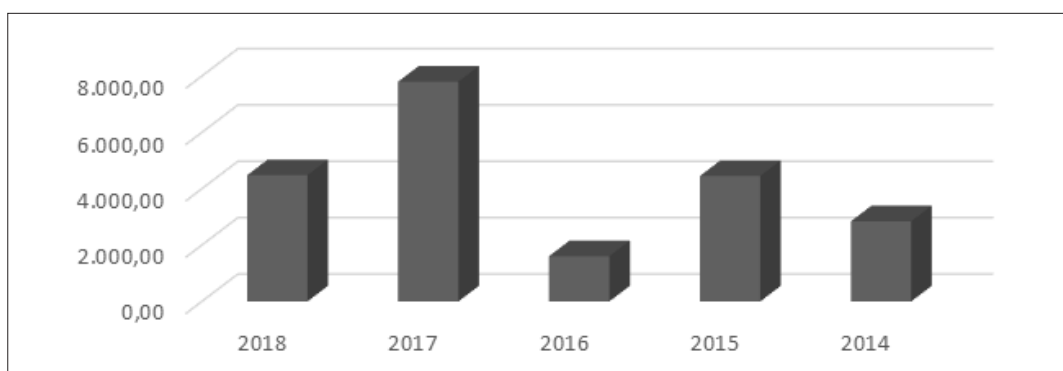

Grafikon 3. Ukupni prihod (EUR) tipa voćarstvo i maslinarstvo
Izvor: Standardni rezultati 2014. – 2018.

U promatranom razdoblju neto dodana vrijednost (FNVA) koja predstavlja ukupne prihode uvećane za isplaćene potpore (bez investicijskih) i umanjene za intermedijarnu potrošnju sve umanjeno za prosječne troškove amortizacije, kretala se od 2.099,71 EUR (2016) do 10.396,63 EUR (2017).

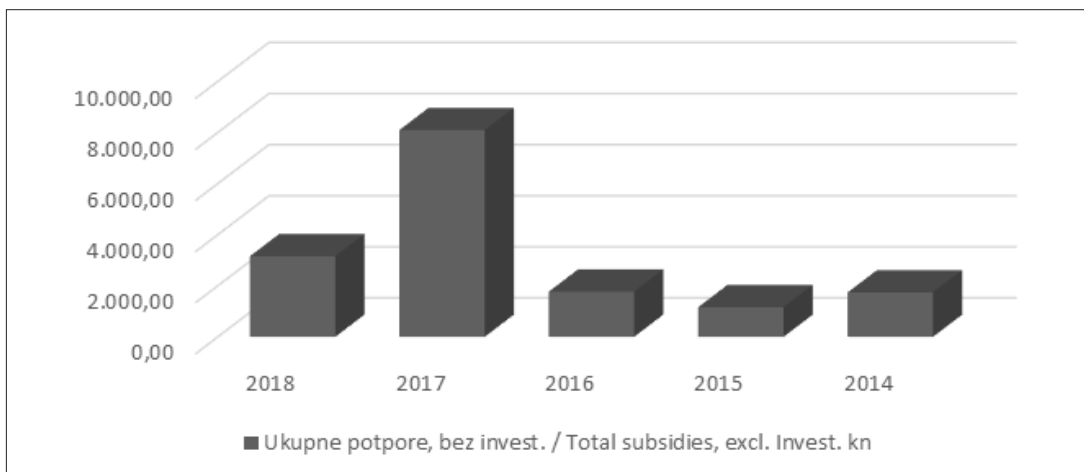
Prosječna FNVA Europske unije iznosi 35.300 EUR, a Hrvatska se nalazi među četiri zemlje s najnižom neto dodanom vrijednošću (Hrvatska, Rumunjska, Poljska i Slovenija).

Ako se gleda neto dodana vrijednost/jedinici rada (AWU), ona se kretala od 1.605,18 EUR 2016. godine do 7.800,75 EUR 2017. godine (grafikon 4). U EU-27 vinogradarska, voćarska i maslinarska gospodarstva nalaze se ispod prosjeka Unije (oko 19.000 EUR) (EC, 2021).

Grafikon 4. Neto dodana vrijednost po jedinici rada (EUR/AWU) tipa voćarstvo i maslinarstvo
Izvor: Standardni rezultati 2014. – 2018.

Potpore imaju značajnu ulogu u održavanju prihoda gospodarstva i zadržavanju stanovništva na ruralnom području. Ukupne potpore (bez investicijskih) pokazuju veliko odstupanje 2017. godine, kada je zabilježeno maksimalnih 8.092,51 EUR/gospodarstvu, vjerojatno uzrokovano pojednostavljenjem i ubrzavanjem prijavnih procedura. U ostalim godinama kreću se od 1.161,45 do 3.155,08 EUR/gospodarstvu (grafikon 5.). Ove potpore predstavljaju prosječne ukupne potpore bez investicijskih potpora, uključujući izravna plaćanja, premije, proizvodno vezane potpore i ostale isplaćene potpore. Udio ukupnih potpora (bez investicijskih) u neto dodanoj vrijednosti (FNVA) kreće se od 17 % 2015. godine, do čak 84 % 2016. godine.

Grafikon 5. Ukupne potpore po gospodarstvu, bez investicijskih (EUR) tipa voćarstvo i maslinarstvo
Izvor: Standardni rezultati 2014. – 2018.

Prosječni udio izravnih plaćanja u neto dodanoj vrijednosti EU-27 je 28 %, najveći je u Litvi (70 %), najniži u Nizozemskoj (9 %), dok je u Hrvatskoj oko 39 %. Gledajući po tipu gospodarstva, može se zaključiti da je udio izravnih plaćanja u FNVA visok za

tipove gospodarstava koji bilježe niske prihode. Trajni nasadi se nalaze ispod prosjeka Unije s udjelom oko 18 % (EC, 2021). U Hrvatskoj se taj udio kreće od 19 % do 43 % (tablica 1).

Tablica 1. Izravna plaćanja, neto dodana vrijednost i udio izravnih plaćanja

		2018	2017	2016	2015	2014
Izravna plaćanja / Total Direct Payments	EUR	1.861,63	1.924,38	898,11	1.278,90	1.541,76
Neto dodana vrijednost / Farm Net Value Added	EUR	6.294,79	10.396,63	2.099,71	6.711,13	4.536,46
Udio izravnih plaćanja u FNVA	%	30	19	43	19	34

Izvor: Standardni rezultati 2014. – 2018.

ZAKLJUČAK

Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka (FADN) omogućava poslovnu analizu i usporedbu poljoprivrednih gospodarstava Europske unije. U EU-27 tipovi poljoprivrednih gospodarstava kojima je osnovna djelatnost vinogradarstvo, voćarstvo i maslinarstvo, imaju najnižu neto dodanu vrijednost/jedinici rada (AWU) i veliku volatilnost prihoda. Stoga je u

radu dan pregled stanja voćarstva i maslinarstva u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2018. godine, na temelju FADN podataka.

Broj gospodarstava u tipu voćarstvo i maslinarstvo u Hrvatskoj u promatranom periodu raste. Ukupna korištena poljoprivredna površina kretala se od 4,55 do 5,30 ha, odnosno hrvatska gospodarstva ovog tipa koriste 44 % površine ovog tipa gospodarstava u Europskoj

uniji. Istovremeno, više od pola korištene poljoprivredne površine je u najmu, što je u skladu s rezultatima Europske unije. Hrvatska voćarsko-maslinarska gospodarstva koriste 1,31 do 1,60 jedinica rada (AWU). U 2018. godini koristila su 1,41 AWU, dok je prosjek EU-27 1,4, što znači da se u hrvatskim i europskim gospodarstvima koristi ista količina rada. Međutim, kada se gleda neto dodana vrijednost/jedinici rada (AWU), ona se u Hrvatskoj kretala od 1.605,18 EUR do 7.800,75 EUR, dok je prosjek EU-27 za ovaj tip gospodarstava oko 19.000 EUR, što znači da su hrvatska gospodarstva tipa voćarstvo i maslinarstvo daleko manje produktivna (prosječno pet puta manje). Veliku ulogu u zadržavanju gospodarske aktivnosti na ruralnom području imaju potpore. Udio ukupnih potpora (bez investicijskih) u neto dodanoj vrijednosti kreće se od 17 % do 84 %. Udio izravnih plaćanja u neto dodanoj vrijednosti u Hrvatskoj se kreće između 19 % i 43 %, dok je u EU-27 oko 18 %. Udio izravnih plaćanja u neto dodanoj vrijednosti je visok kod gospodarstava koja bilježe niske prihode, te je u Hrvatskoj iznad razine Europske unije, što pokazuje veliku ovisnost prihoda gospodarstava o raznim oblicima potpora.

Da bi hrvatska gospodarstva tipa voćarstvo i maslinarstvo postala konkurentnija na tržištu Europske unije, potrebno je raditi na povećanju produktivnosti rada i povećanju prihoda korištenjem adekvatnijih podloga i sorata s obzirom na ekološke čimbenike te značajnijim marketinškim pristupom.

LITERATURA

- Državni zavod za statistiku (DZS). Dostupno na: <https://www.dzs.hr/>. Pristupljeno 08. ožujka 2022.
- European Commission (EC). (2017). Modernising & Simplifying the CAP: Economic challenges facing EU agriculture. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/eco_background_final_en.pdf
- European Commission (EC). (2021). EU Farm Economics Overview based on 2018 FADN data, Brussels. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/eu-farm-econ-overview-2018_en.pdf
- European Parliament. 2015. Comparison of farmer's incomes in the EU member states. Study. EC DG-IP Policy Department B. Brussels. Dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540374/IPOL_STU\(2015\)540374_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540374/IPOL_STU(2015)540374_EN.pdf)
- Juračak J., Očić V. (2021). Assessment of Farm Accountancy Data Network System in Croatia. *Poljoprivreda* 27 (2): 91-98. DOI: 10.18047/poljo.27.2.12
- Očić V., Grgić Z., Batelja Lodeta K., Šakić Bobić B. (2018). Udio potpora u prihodu poljoprivrednih proizvođača Republike Hrvatske. *Poljoprivreda* 24 (2): 27-62. DOI: 10.18047/poljo.24.2.8
- Očić V., Šakić Bobić B., Batelja Lodeta K. (2017). Usporedna analiza sektora višegodišnjih nasada. *Agroeconomia Croatica* 7 (1): 79-87.
- Rosić K., Očić V., Šakić Bobić B. (2016). Poslovni i proizvodni rezultati različitih tipova poljoprivrednih gospodarstava. *Journal of Central European Agriculture* 17 (4): 1360-1371. DOI: 10.5513/JCEA01/17.4.185

Standardni rezultati FADN sustava RH za 2014. do 2018. godinu. Ministarstvo poljoprivrede.

aktivnostima poljoprivrednih gospodarstava u Europskoj zajednici.

Uredba Vijeća (EZ) br. 1217/2009 o uspostavi sustava za prikupljanje knjigovodstvenih podataka o prihodima i poslovnim

Economic and financial analysis of the fruit and olive growing sector in Croatian agriculture

ABSTRACT

Farm Accountancy Data Network enables business analysis and comparison of farms. The paper provides an overview of the state of other permanent crops from 2014 to 2018. The number of farms is growing in the observed period. The area of Croatian farms is 44% of the area of European farms of the same type.. They use 1.31 to 1.60 units of work, which is in line with the EU-27 average. Croatian farms are on average five times less productive than EU farms. The share of direct payments in net value added is between 19% and 43%, which shows a large dependence of farm incomes on support. To increase competitiveness, it is necessary to work on increasing productivity.

Key words: economic and financial analysis, FADN, olive growing, fruit growing